

Svein Blom

Holdning til innvandrere og innvandringspolitikk

Spørsmål i SSBs omnibus i mai/juni
1999

Notater

Innhold	Side
Figurregister	2
Tabellregister	3
Oppsummering	4
1. Innledning	5
2. Data	5
3. Hovedresultater	6
4. Drøfting av mulige forklaringer	10
5. Bivariate effekter av bakgrunnsvariabler	14
Litteratur	15
Vedlegg:	
Dokumentasjonsrapport fra Seksjon for intervjuundersøkelser	17
Vedleggstabeller til undersøkelsen i 1999	
Vedleggstabeller til undersøkelsen i 1998	
De sist utgitte publikasjonene i serien Notater	

Figurregister	Side
Figur 1: Holdning til innvandrere og innvandringspolitikk, 1993-1999. Gjennomsnitt på fem-punkts skala hvor høy verdi uttrykker "innvandervennlig" holdning.	9
Figur 2: Antall asylsøkere og antall personer med vedtak om beskyttelse, inkludert familiegjenforente, 1987 - 1999.	11

Tabellregister	Side
Tabell 1: Holdning til fire påstander om innvandrere og innvandringspolitikk, 1993-1999. Prosent.	7
Tabell 2: Holdning til fire påstander om innvandrere og innvandringspolitikk, 1997-1999. Gjennomsnitt på fem-punkts skala og t-test for om forskjellen mellom gjennomsnittene etter år for intervju er statistisk signifikant. Standardfeil i parentes.	8

Oppsummering

Sjuende runde i Statistisk sentralbyrås undersøkelse om holdninger til innvandrere og innvandring, på oppdrag fra Kommunal- og regionaldepartementet, fant sted i mai/juni 1999. Andelen som tror at "innvandrere er mer kriminelle enn nordmenn" økte med 5 prosentpoeng fra i fjor til i år. Nesten halvparten (48 prosent) av den voksne befolkningen tror nå at innvandrere er mer kriminelle enn nordmenn. Samtidig økte andelen som er "helt enig" i at "Norge bør gi opphold til flyktninger og asylsøkere i minst samme omfang som i dag" fra 34 til 39 prosent. I alt er nå 71 prosent helt eller nokså enig i dette, 2 prosentpoeng flere enn i 1998. Endringene er statistisk signifikante.

For de to øvrige holdningsspørsmålene ble det ikke registrert noen opinionsendring av betydning. Andelen som mener at "innvandrere bør ha samme mulighet til arbeid som nordmenn" er på 90 prosent, 2 prosentpoeng lavere enn i 1998. Likeledes er det 51 prosent som mener at "innvandrere har for lett tilgang til sosialhjelp sammenliknet med nordmenn", en nedgang på 2 prosentpoeng siden 1998. Disse endringene er ikke statistisk signifikante.

Til tross for at antall asylsøkere ble nesten firedoblet fra 1997 til 1998 og at vel dobbelt så mange fikk vedtak om beskyttelse i løpet av første halvår 1999 som i løpet av hele 1998, har andelen som mener vi bør gi opphold til flyktninger og asylsøkere i minst samme omfang som i dag ikke gått tilbake, men snarere økt noe. Dette kan skyldes et ønske i opinionen om å bistå kosovoalbanerne som ble drevet på flukt fra sitt hjemland før og under krigen i rest-Jugoslavia, en krig også Norge som NATO-medlem deltok i. Meningsmålingen kan tolkes som en støtte til regjeringens politikk om å la 6000 fordrevne kosovoalbanere få midlertidig opphold i Norge. Hele datainnsamlingen fant sted mens krigen i Kosovo pågikk.

Endringen i oppfatningen av forholdet mellom innvandreres og nordmenns kriminalitet er mest sannsynlig et resultat av den vedvarende fokuseringen på innvandrers- og ungdomskriminalitet i media. Temaet ble berørt i Kongens nyttårstale og igjen brakt på bane da Oslo politikkammer på nyåret la fram en rapport om kriminalitetsutviklingen som fikk bred medieomtale.

Som tidligere er den eldste aldersgruppen (67-79 år) og de lavt utdannede blant de mest skeptiske til innvandrere og innvandring. Mest velvillig innstilt er personer med universitets- eller høyskoleutdanning og unge eller middelaldrende personer. Kvinner er dessuten noe oftere enige i at flyktninger og asylsøkere bør få opphold i Norge, noe mindre tilbøyelige til å tro at innvandrere har for lett tilgang til sosialhjelp og noe oftere uenige i at innvandrere er mer kriminelle enn nordmenn.

Holdningen til innvandrere og innvandring er marginalt mer imøtekommende i tettbygde enn i spredtbygde strøk, men sammenhengen svekkes når vi tar hensyn til utdanningsforskjeller mellom bostedsstrøkene. Holdningen varierer også noe etter landsdel. Opinionen er gjennomgående noe mindre velvillig i Hedmark/Oppland og Agder/Rogaland enn i resten av landet.

Tilhengere av Sosialistisk Venstreparti og Venstre er de mest "innvandrervennlige", mens tilhengere av Fremskrittspartiet utgjør motpolen. Tilhengerne av Kristelig Folkeparti ligger på tredje plass når det gjelder graden av "innvandrervennlighet" unntatt i synet på innvandrernes rett til arbeid. Her blir partiet forbigått av Høyre. Arbeiderpartiets tilhengere kommer på fjerde plass på alle indikatorene. Senterpartiet ligger nærmest Fremskrittspartiet på alle spørsmål unntatt det som gjelder kriminalitet. Der befinner Høyres tilhengere seg nærmest Fremskrittspartiets.

1. Innledning

I mai-juni 1999 stilte Statistisk sentralbyrå, på oppdrag fra Kommunal- og regionaldepartementets Urfolks-, minoritets- og innvandringsavdeling, for sjuende år på rad fire spørsmål om holdninger til innvandrere og innvandringspolitikk i sin omnibusundersøkelse. Hensikten med spørsmålene er å lodde stemningen i befolkningen til enkelte sider ved landets innvandrings- og flyktningpolitikk og til innvandrere som gruppe. Etter intensjonen skal spørsmålene gjen- tas årlig slik at eventuelle stemningsskifter i opinionen kan avdekkes.

Resultatene fra tidligere intervjurunder er presentert i notatene Blom 1993, 1994, 1995, 1996, 1997 og 1998. Et sammendrag av resultatene fra 1998 ble publisert i Ukens statistikk 38/98 (Statistisk sentralbyrå 1998) og i en artikkel i Samfunnsspeilet (Blom og Ellingsen 1998). Det foreliggende notatet gjør rede for resultatet av årets intervjurunde.

2. Data

Datainnsamlingen fant sted i tiden 18. mai til 9. juni 1999. Frafallet ble fulgt opp mot slutten av feltperioden, men også underveis. Fordi den gjennomsnittlige intervjutiden ikke oversteg 30 minutter, ble intervjuingen denne gang i 97 av 100 tilfeller gjennomført per telefon. Bare der respondenten uttrykte ønske om å bli besøkt eller der intervjueren mente besøk var nødvendig, ble besøksintervju benyttet. I fjorårets undersøkelse ble 53 prosent av intervjuene foretatt ved besøk.

I alt ble 2000 personer i alder 16-79 år (ved utgangen av 1998) trukket ut for intervju. Blant disse var det en avgang på 17 personer pga. død og flytting til utlandet. Bruttoutvalget ble således på 1983 personer. Av bruttoutvalget ble det ikke oppnådd intervju med 567 personer. Dette gir en frafallsprosent på 28,6 som er vesentlig lavere enn ved fjorårets undersøkelse. Da var frafallet på 38,1 prosent.

53 prosent av frafallet skyldtes at intervjupersonene nektet å la seg intervju. Dette er 6 prosentpoeng lavere enn ved undersøkelsen i fjor. 31 prosent av frafallet skyldtes at intervjuer- sonene ikke var å treffe.

I alt ble 1416 personer intervjuet (nettoutvalget). Aldersgruppen 25-44 år er noe overrepre- sentert og gruppen 67-79 år noe underrepresentert i nettoutvalget i forhold til i bruttoutvalget. Geografisk er Akershus/Oslo noe underrepresentert og Trøndelag noe overrepresentert i net- toutvalget. Kjønnfordelingen er derimot omtrent den samme i netto- som i bruttoutvalget. Dette er i hovedsak som ved fjorårets undersøkelse.

Nærmere detaljer om utvalgsmetode, utvalgsskjevhet, utvalgsvarians og mulige feilkilder i forbindelse med innsamlingen og bearbeidingen av data er presentert i dokumentasjonsrap- porten fra Seksjon for intervjuundersøkelser som gjengis som vedlegg.

3. Hovedresultater

Fjorårets undersøkelse avdekket en statistisk signifikant økning fra 1997 til 1998 på 6 prosentpoeng i andelen som sa seg enig i at "innvandrere bør ha samme mulighet til arbeid som nordmenn". Vi antok at økningen hadde sammenheng med at arbeidsledigheten fortsatte å synke og at det i løpet av våren/sommeren 1998 ble registrert knapphet på arbeidskraft på en rekke områder. I de øvrige holdningsspørsmålene ble det ikke registrert noen statistisk signifikant endring fra 1997 til 1998.

Årets undersøkelse viser en liten endring i liberal retning når det gjelder viljen til å gi flyktinger og asylsøkere opphold i Norge og en noe større økning i andelen som tror at innvandrere er mer kriminelle enn nordmenn. Tabell 1 (neste side) gjengir den fullstendige svarfordelingen for de fire spørsmålene for årene 1993-1999. I kommentarene nedenfor slår vi sammen andelen som svarer "helt" og "nokså" enig/uenig på det enkelte utsagn og betegner dette som andelen "enig"/"uenig".¹ Det betyr ikke at vi anser forskjellen mellom "helt" og "nokså" enig/uenig for uvesentlig. I tabell 2 og figur 1 beholdes verdiene for den enkelte svarkategori slik at hele bredden i svarfordelingen ivaretas.

I mai/juni i år er det 71 prosent som er enige i at *"Norge bør gi opphold til flyktinger og asylsøkere i minst samme omfang som i dag"*. Dette er 2 prosentpoeng høyere enn ved samme tidspunkt i fjor. Andelen som er uenige i dette, gikk ned med 3 prosentpoeng til 20 prosent, mens andelen som svarte "både og", økte med ett prosentpoeng. Selv om disse endringene er små, noterer vi at andelen som valgte "helt enig"-kategorien gikk opp med 5 prosentpoeng mens andelen som valgte "nokså enig" gikk ned med 4 prosentpoeng.

Andelen som mener at *"innvandrere har for lett tilgang til sosialhjelp sammenliknet med nordmenn"*, gikk ned med 2 prosentpoeng fra i fjor til i år. Det er nå 51 prosent som sier seg enig i utsagnet. Andelen som er uenige i det er uendret 32 prosent, mens andelen som svarte "både og", økte med 1 prosentpoeng.

Andelen som er enige i at *"innvandrere bør ha samme mulighet til arbeid som nordmenn"*, gikk ned med 2 prosentpoeng til 90 prosent. Uenig-andelen økte med 1 prosentpoeng til 6 prosent, mens "både og"-andelen på 3 prosent forble uendret.

Endelig økte andelen som er enig i påstanden *"innvandrere er mer kriminelle enn nordmenn"*, med 5 prosentpoeng fra i fjor til i år. I alt tror nå 48 prosent av den voksne befolkningen at innvandrere er mer kriminelle enn nordmenn. Andelen som er uenige i denne oppfatningen, gikk ned med 5 prosentpoeng til 34 prosent. "Både og"-andelen er uendret 13 prosent.

Ved en formell test kan vi undersøke om disse endringene i holdningene fra 1998 til 1999 er statistisk signifikante, dvs. om de kan antas å avspeile reelle endringer i opinionen eller om de snarere skyldes tilfeldigheter ved utvalgene som er trukket. Endringene må være av en viss størrelse dersom hypotesen om at befolkningens holdninger i realiteten er uendret (den såkalte nullhypotesen, H_0), skal kunne forkastes.

¹ Desimalavrunding kan føre til at andelen «enig»/«uenig» kan avvike ett prosentpoeng fra hva som kan utledes av tabell 1.

Tabell 1. Holdning til fire påstander om innvandrere og innvandringspolitikk, 1993-1999. Prosent

«Norge bør gi opphold til flyktninger og asylsøkere i minst samme omfang som i dag»

År	Alle	Helt enig	Nokså enig	Både og	Nokså uenig	Helt uenig	Vet ikke	Tallet på personer som svarte
1993	100	28	21	11	21	19	1	1 824
1994	100	30	26	9	19	14	1	1 843
1995	100	28	28	7	18	18	1	1 398
1996	100	40	30	5	14	10	1	1 388
1997	100	39	28	7	15	10	1	1 373
1998	100	34	36	7	14	9	1	1 223
1999	100	39	32	8	12	8	1	1 409

«Innvandrere har for lett tilgang til sosialhjelp sammenliknet med nordmenn»

År	Alle	Helt enig	Nokså enig	Både og	Nokså uenig	Helt uenig	Vet ikke	Tallet på personer som svarte
1993	100	45	22	8	9	10	7	1 824
1994	100	40	24	8	13	9	6	1 843
1995	100	43	23	6	13	9	7	1 399
1996	100	29	25	7	18	15	6	1 388
1997	100	28	24	10	18	14	5	1 372
1998	100	27	26	9	18	14	6	1 225
1999	100	28	23	10	17	14	8	1 412

«Innvandrere bør ha samme mulighet til arbeid som nordmenn»

År	Alle	Helt enig	Nokså enig	Både og	Nokså uenig	Helt uenig	Vet ikke	Tallet på personer som svarte
1993	100	58	17	8	7	8	2	1 823
1994	100	53	24	6	9	6	1	1 842
1995	100	57	23	4	9	7	0	1 398
1996	100	67	19	3	6	5	0	1 388
1997	100	66	20	5	5	3	0	1 375
1998	100	76	15	3	4	2	0	1 225
1999	100	73	17	3	4	2	1	1 414

«Innvandrere er mer kriminelle enn nordmenn»

År	Alle	Helt enig	Nokså enig	Både og	Nokså uenig	Helt uenig	Vet ikke	Tallet på personer som svarte
1993	100	21	21	19	14	19	7	1 823
1994	100	20	21	14	20	18	8	1 843
1995	100	23	25	11	18	18	6	1 397
1996	100	20	24	10	22	20	4	1 388
1997	100	21	23	13	21	19	4	1 374
1998	100	17	26	13	20	19	4	1 225
1999	100	21	27	13	18	16	5	1 412

Tabell 2. Holdning til fire påstander om innvandrere og innvandringspolitikk, 1998-1999. Gjennomsnitt på fem-punkts skala¹ (\bar{x}) og t-test for om forskjellen mellom gjennomsnittene etter år for intervju er statistisk signifikant. Standardfeil i parentes

Påstand	\bar{x}_{1998}	\bar{x}_{1999}	p for $ t $ under H_0 ²
Norge bør gi opphold til flyktninger og asylsøkere i minst samme omfang som i dag	3,71 (0,038)	3,82 (0,035)	0,0315
Innvandrere har for lett tilgang til sosialhjelp sammenliknet med nordmenn	2,64 (0,042)	2,65 (0,040)	0,7592
Innvandrere bør ha samme mulighet til arbeid som nordmenn	4,61 (0,024)	4,56 (0,024)	0,1300
Innvandrere er mer kriminelle enn nordmenn	2,98 (0,041)	2,81 (0,039)	0,0019

¹ Høye verdier uttrykker «innvandervennlig» holdning for samtlige påstander.

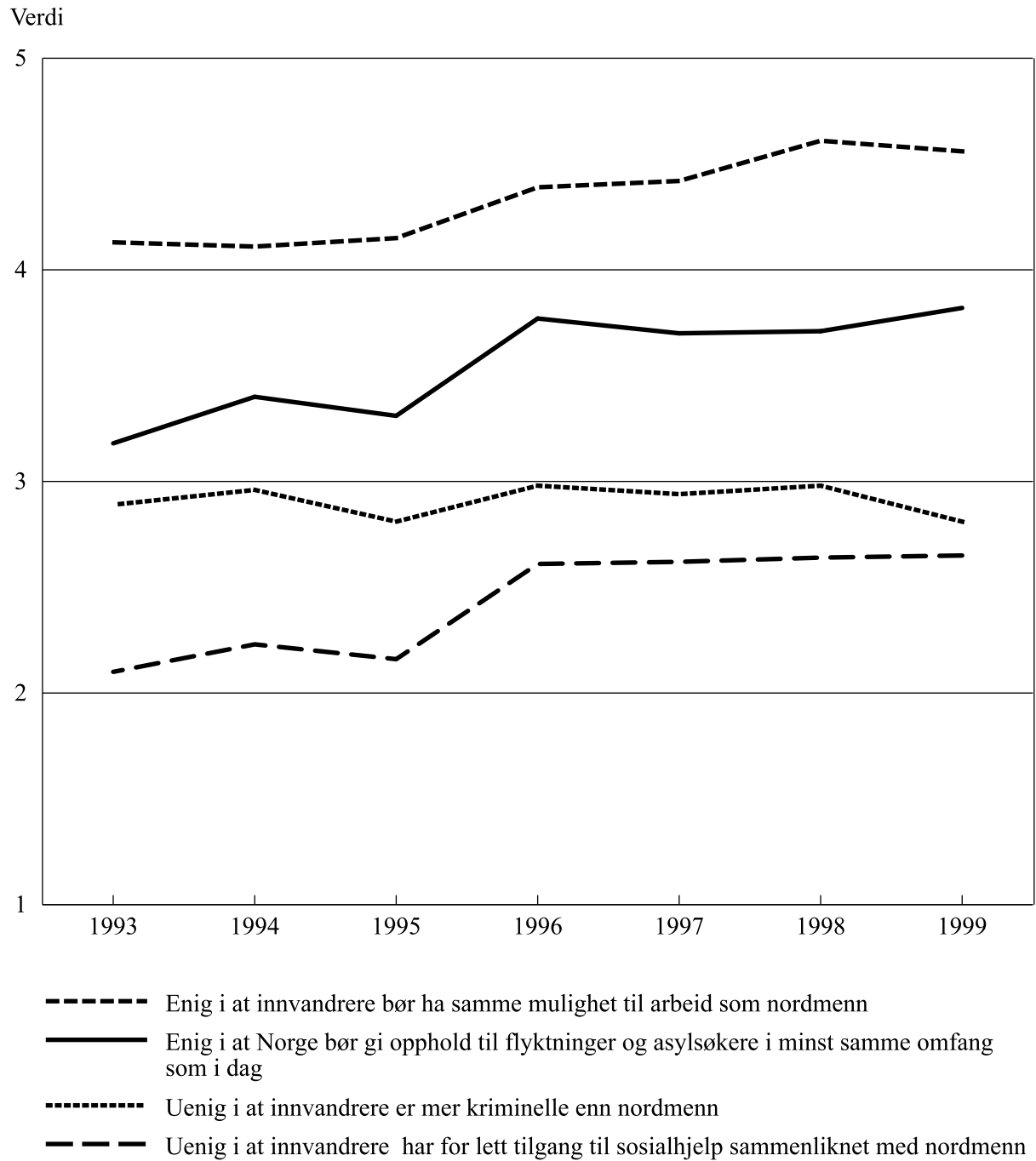
² $H_0: \bar{x}_{1998} = \bar{x}_{1999}$

I denne signifikanstesten behandles svarene som verdier på en fem-punkts skala, der "helt enig" er kodet 5, "nokså enig" 4, "både og" 3, "nokså uenig" 2 og "helt uenig" er kodet 1 i første og tredje påstand, mens de er kodet i motsatt rekkefølge i andre og fjerde påstand. Dermed indikerer høye verdier en "innvandervennlig" holdning for samtlige påstander. Tosidige t-tester avgjør om gjennomsnittsverdiene i 1999 er signifikant forskjellige fra gjennomsnittsverdiene året før.

Testen viser at de registrerte endringene fra 1998 til 1999 er statistisk signifikant på 0,05-nivå for utsagnet om mottak av flyktninger/asylsøker og statistisk signifikant på 0,01-nivå for utsagnet om innvandreres kriminalitet (tabell 2). Sannsynligheten er med andre ord ganske liten (se p-verdien) for at endringen i verdiene fra 1998 og 1999 skyldes sjansevariasjon for disse to utsagnene. For utsagnene om sosialhjelp og om likestilling mellom innvandrere og nordmenn på arbeidsmarkedet er endringen ikke statistisk signifikant. Nullhypotesen om at befolkningens holdninger på disse områdene er uendret, kan ikke forkastes.

Størrelsen på endringene fra 1998 til 1999 illustreres også av figur 1 som viser de observerte gjennomsnittsverdiene for de fire påstandene i årene 1993 til 1999. Figuren demonstrerer at holdningen til mottak av flyktninger og asylsøkere endret seg litt i liberal retning fra 1998 til 1999, samtidig som tiltroen til innvandrernes lovlighet ble mindre i samme tidsrom.

Figur 1. Holdning til innvandrere og innvandringspolitikk, 1993-1999. Gjennomsnitt på fem-punkts skala hvor høy verdi uttrykker "innvandervennlig" holdning.

Kilde: Statistisk sentralbyrås omnibusundersøkelser

4. Drøfting av mulige forklaringer

I 1996 og 1997 erfarte vi at de fire indikatorene for holdninger til innvandrere og innvandring beveget seg "i takt". Trenden gikk i liberal retning for alle fire indikatorene i 1996, mens det året etter ikke ble registrert noen endring (jf. figur 1). Vi søkte da etter årsaker som kunne forklare endringen i de fire indikatorene under ett. I år som i fjor erfarer vi derimot at bare noen av indikatorene endrer seg. Da er det nærliggende å søke forklaringer på de observerte trendene på områder som tematisk berører den enkelte indikator. Eksempelvis innebærer dette at holdningen til mottak av flyktninger og asylsøkere forklares i lys av tallene for asylsøkere og innvilgede oppholdstillatelser, mens holdningen til innvandrerkriminalitet forklares i lys av mediedekningen av kriminalitetsutviklingen.

(a) Asyl- og flyktningpolitikken

Veksten i antall asylsøkere og personer med vedtak om beskyttelse som vi noterte i fjor (Blom 1998), fortsatte inn i det nye året. Antall asylsøkere som søkte tilflukt i Norge, ble nesten firedoblet fra 2271 i 1997 til 8374 i 1998 (figur 2). Ved utgangen av juni måned 1999 var det dessuten ankommet 4450 asylsøkere. Samtidig økte antallet personer som fikk vedtak om beskyttelse, inkludert familiegjenforente, fra 3471 i 1997 til 4221 i 1998. Den virkelig store økningen i disse tallene kommer imidlertid i innværende år da det i løpet de seks første månedene ble gitt vedtak om beskyttelse til i alt 9000 personer. Tilsvarende tall for første halvår 1998 var 1665 personer.

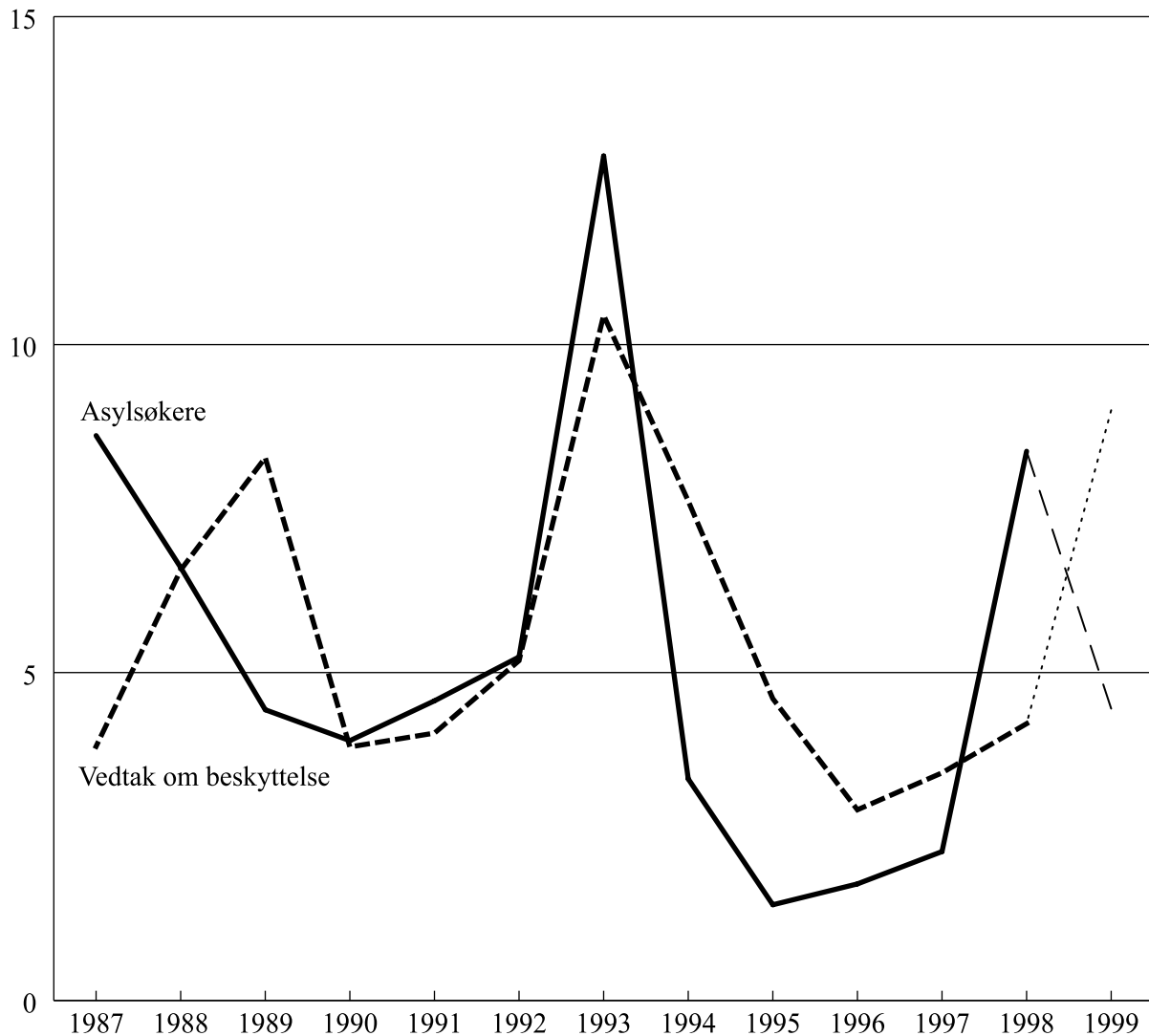
Ved en slik dramatisk vekst i antall asylsøkere og personer med vedtak om beskyttelse skulle en vente at andelen som sier seg enig i at "Norge bør gi opphold til flyktninger og asylsøkere i minst samme omfang som i dag", skulle gå ned. Hva som rent faktisk er "samme omfang som i dag", er jo betydelig høyere siden forrige gang spørsmålet ble stilt. Vår meningsmåling viser imidlertid at andelen som er enig i utsagnet tvert om er blitt litt større enn i fjor, og det er flere som sier seg "helt enig" i stedet for "nokså enig". Den faktiske utviklingen fra 1998 til 1999 i antall asylsøkere og personer med vedtak om beskyttelse synes altså ikke å ha hatt noe vesentlig å si for holdningen.

En granskning av mediedekningen av flyktning- og asylpolitikken siden forrige meningsmåling gir i første omgang heller ikke forventninger om større velvilje overfor mottak av flyktninger og asylsøkere. Utover høsten 1998 kom det f.eks. flere meldinger om menigheter som kviet seg for å gi kirkeasyl til flyktninger som hadde fått avslag på sine asylsøknader. Enkelte menigheter ønsket bistand fra politiet til å avbryte oppholdet i kirken. Til å begynne med ba Justisdepartementet de lokale politimyndighetene om å respektere kirkerommet og ignorere menighetenes ønske om politiinnsats. Senere kom det nye retningslinjer som gav den lokale politimesteren anledning til å vurdere om politiet skulle settes inn. Både i Trondheim og Asker gikk politi inn i kirker og hentet ut asylanter uten at det resulterte i de helt store protestene.

Den enkeltbegivenhet som etter vår mening sannsynligvis best forklarer hvorfor holdningen til mottak av flyktninger og asylsøkere likevel var mer velvillig i mai/juni 1999 enn året før, var krigen i Kosovo i tiden 24. mars til 12. juni og flyktningkatastrofen i forbindelse med krigen. Hele feltarbeidet for meningsmålingen foregikk i denne perioden.

Figur 2: Antall asylsøkere og antall personer med vedtak om beskyttelse, inkludert familie-gjenforente, 1987 - 1999¹.

Antall i 1 000

¹Tallene for 1999 gjelder første halvår.

Kilde: (1) Asylsøkere: Statistisk sentralbyrå 1997: tabell 67, 1999: tabell 65, Utlendingsdirektoratet 1999a. (2) Personer med vedtak om beskyttelse: Utlendingsdirektoratet 1997: vedleggstabell 13, 1999b: tabell 13.

Bilder fra denne humanitære katastrofen ble daglig innslag i nyhetssendingene her hjemme. Nærmere halvparten av Kosovos befolkning forlot hus og hjem og begav seg ut på landeveien for å søke tilflukt i nabolandene Makedonia, Albania eller Montenegro. Menneskemengder på hundretusener samlet seg på den andre siden av grenseovergangene. Som NATO-medlem var Norge involvert i bombeaksjonene mot mål i rest-Jugoslavia. Selv om masseflukten primært ble oppfattet som et resultat av serbiske myndigheters politikk for "etnisk rensing", fantes det også dem som hevdet at krigen selv bidro til masseflukten. I Norge oppfordret regjeringen til en "nasjonal dugnad" for Kosovo-flyktingene. I en meningsmåling for VG utført

av Scan-Fact i begynnelsen av april svarer ni av ti at det er riktig å gi midlertidig opphold til flyktninger fra Kosovo her i landet.

(b) Kriminalitet

At årets omnibusundersøkelse viser en økning i andelen av befolkningen som tror at innvandrere er mer kriminelle enn nordmenn, kommer heller ikke overraskende i lys av mediefokuseringen på kriminalitet begått av barn og unge med innvandrerbakgrunn. I fjor høst var dette et gjennomgangstema i oslopressen. Noen enkeltsaker ble sterkere fokusert i media enn andre. Blant disse kan nevnes drapet på en fotballsupporter som var i Oslo for å overvære cupfinalen i hovedstaden, et voldelig oppgjør mellom to ungdomsgjenger på Oslo S, knivstikking på en videregående skole i Oslo og en rettssak for Oslo byrett mot fem unggutter tiltalt for barneran, narkotikaomsetning og besittelse av våpen. I alle sakene var de utpekte gjerningsmennene "av utenlandsk opprinnelse".

Disse og andre hendelser gav støtet til en diskusjon i media om årsakene til de aktuelle hendelsene. Noen hevdet at foreldrene ikke behersket norsk språk og samfunnsliv godt nok til å være autoriteter for barna. Andre pekte på at vold kan være en reaksjon på rasisme og diskriminering. Det ble videre hevdet i debatten at vold og gjengkultur kan gi identitetsløse personer en følelse av identitet, at ubearbejdede psykiske traumer gjør flyktningbarn og tidligere barnesoldater til "tikkende bomber" og at vold og ran kan gi oppmerksomhet, status og "respekt" blant jevnaldrende. Enkelte forskere framholdt at kriminalitet er et resultat av fattigdom og dårlige levekår.

Tiltak mot kriminalitetsutviklingen ble også drøftet. Blant forslagene var strengere straff, utvisning fra landet, tap av statsborgerskap, styrking av foreldreautoriteten, styrking av barnevernet, norskkurs for innvandremødre, påvirkning gjennom religiøse lederskikkelser, aktivisering av ungdommen innen idrett osv. Kjente og ukjente innvandrere, eksperter og mannen i gata deltok i diskusjonen i avisspaltene.

Temaet barne-, ungdomskriminalitet var så sentralt i samfunnsdebatten i fjor høst at både kongen og statsministeren brakte det opp i sine nyttårstaler. Kongen gjorde det med en eksplisitt referanse til innvandrerne og deres vansker med å bli integrert i samfunnet. "Innslaget av fremmedkultur bærer utvilsomt mye positivt i seg, men vi har ikke klart å løse alle utfordringer som oppstår når 2. generasjon av våre landsmenn vokser opp. Resultatet blir ofte identitetskrise, angst, vold og kriminalitet", sa kongen i talen sin (sitert etter Aftenpostens referat). Statsministeren uttrykte også bekymring for voldskriminaliteten som spesielt rammer barn og eldre, men uten å referere direkte til innvandrerne. Dagsavisene kunne imidlertid melde at statsministeren planla møter med lederne for innvandrerorganisasjonene for bl.a. å drøfte spørsmål om volds- og gjengkriminalitet.

I slutten av januar kom Oslo politidistrikts (1999) rapport om kriminalitetsutviklingen i 1998. Rapporten ble slått stort opp i media. Dagbladet presenterte resultatet av undersøkelsen under overskriften "Her er sannheten". I ingressen til artikkelen ble hovedpunktene gjengitt slik: "4 av 10 voldsmenn har fremmedkulturell bakgrunn. 6 av 10 ransmenn har fremmedkulturell bakgrunn. 8 av 10 ransmenn under 20 år har fremmedkulturell bakgrunn. 8 av 10 volds ofre er nordmenn".

Rapporten presenterer statistikk over registrerte anmeldelser i 1998 og 1997, totalt og for enkelte kriminalitetstyper som trusler, vold, narkotikalovbrudd, ran, sedelighet og tyveri. Vold og ran belyses noe bredere i rapporten med statistikk over gjerningsmennes og de fornærmedes alder, gjerningsstedet og ukedagen/tidspunktet på døgnet for ugjerningen. For vold og ran foreligger det dessuten noen ukommenterte diagrammer over gjerningsmennes og de fornærmedes "etniske tilhørighet", dvs. deres foreldres fødeland.

Noen få kritiske innspill til rapporten og presentasjon av den i media så dagens lys i ukene etter offentliggjøringen av rapporten, men ble trolig lagt lite merke til. Det ble f.eks. påpekt at enheten i statistikken ikke var personer, men anmeldelser. Samme person kan dermed ha blitt anmeldt flere ganger, noe som blir borte i avisomtalen. For kriminalitetstypen vold er gjerningsmennene fordelt etter landbakgrunn bare for gatevold i byens sentrum. Dette utgjør bare om lag 13 prosent av de anmeldte voldstilfellene. I sentrumsområdene utgjør for øvrig innvandrene en langt høyere andel av de bosatte enn i byen som helhet, særlig blant de unge.²

Det viktigste kritiske innspillet til rapporten ble levert av professor Niels Christie ved Institutt for kriminologi, professor Thomas Mathiesen og førsteamanuensis Leif Petter Olaussen ved Institutt for rettsosjologi (kronikk i Aftenposten 2.3.1999). Ved å kontakte Oslo politikammer hadde de bl.a. brakt på det rene at statistikken som angivelig viste at "8 av 10 ransmenn under 20 år har fremmedkulturell bakgrunn", baserte seg på 308 anmeldelser av totalt 144 personer hvorav om lag 100 hadde utenlandsk bakgrunn. En aktiv kjerne barne- og ungdomskriminelle bidro med andre ord til å ødelegge omdømmet til en stor folkegruppe. Som artikkelforfatterne påpeker i sin kronikk er det om lag 6800 ikke-vestlige innvandrere i Oslo i alderen 13-19 år, hvorav 98,5 prosent altså ikke var anmeldt for ran.

Statistisk sentralbyrå publiserte en artikkel om innvandrerkriminalitet i Samfunnsspeilet 17. juni (Hustad 1999), som ikke påvirket svarene i omnibusundersøkelsen da feltarbeidet ble avsluttet 9. juni. Artikkelen viste at 58 av 1000 menn med ikke-vestlig innvandrerbakgrunn var registrert som antatte gjerningsmenn i Oslo i 1998, mot 31 av 1000 menn uten innvandrerbakgrunn. Overrepresentasjonen av innvandrer menn gjaldt alle aldersgrupper. Artikkelforfatteren framholdt at sammenlikninger av denne type må ta hensyn til at levekårene for ikke-vestlige innvandrere er langt dårligere enn for nordmenn.

(c) Mulighet til arbeid

Vi har tidligere formulert hypotesen at gode økonomiske tider vil redusere motstanden mot å slippe innvandrere til på arbeidsmarkedet (Blom 1996, 1997). I tillegg kan det spille en rolle hvordan situasjonen på arbeidsmarkedet oppfattes blant folk. Hittil har våre målinger av holdningen til innvandrere og innvandring i hovedsak gitt resultater forenlig med denne hypotesen (Blom 1998, Blom og Ellingsen 1998). Amerikanske data tyder på det samme (Espenshade og Hempstead 1996). Som en enkel konjunkturindikator har vi benyttet Arbeidsdirektoratets tall over registrerte helt arbeidsledige i alderen 16-74 år ved utgangen av mai måned i prosent av arbeidsstyrken. I fjor var arbeidsledigheten nede på 2,2 prosent. Årets andel er uendret, 2,2 prosent (Arbeidsdirektoratet 1999: tabell 2.2). I henhold til hypotesen forventer vi da at reaksjonen på utsagnet "Innvandrere bør ha samme mulighet til arbeid som nordmenn" ikke endret

² Hva Oslo-politiet mener med "Sentrum" er ikke presisert i rapporten. Dersom det f.eks. er "indre by øst", dvs. bydel 4, 5 og 6 foruten 26 Sentrum, er andelen ikke-vestlige innvandrere per 1.1.1998 23,4 prosent. Avgrenset til aldersgruppen 13-19 år er andelen 56,2 prosent, dvs. høyere enn andelen gjerningsmenn med innvandrerbakgrunn som nevnes i rapporten (4 av 10).

seg fra i fjor, hvilket også er hva vi finner. Reaksjonen på utsagnet "Innvandrere har for lett tilgang til sosialhjelp sammenliknet med nordmenn", som også berører fordelingen av økonomiske goder, er likeledes uendret.

6. Bivariate effekter av bakgrunnsvariabler

Bakerst i vedlegget fra Seksjon for intervjuundersøkelser gjengis tabeller som viser befolkningens reaksjoner i 1999 på de fire påstandene om innvandrere og innvandringspolitikk. Vi har dessuten med tabeller for 1998 som ble uteglemt fra fjorårets publikasjon (Blom 1998). Svarene er brutt ned etter kjønn, alder, utdanningsnivå, bostedsstrøk, landsdel og politisk partipreferanse. Tendensene som kommer til syne i dette materialet avviker ikke mye fra tendensene som er observert tidligere år.

Opinionen varierer etter *kjønn* for tre av de fire holdningsspørsmålene. Kvinner er noe mer enige i at Norge bør gi opphold til flyktninger og asylsøkere i minst samme omfang som i dag og noe mindre enige i at innvandrere har for lett tilgang til sosialhjelp enn menn. Størst er likevel forskjellen i synet på innvandreres kriminalitet. Mens 52 prosent av mennene er enige i at innvandrere er mer kriminelle enn nordmenn, er 43 prosent av kvinnene av samme oppfatning. Menns holdning er uendret fra i fjor, mens andelen kvinner som tror at innvandrere er mer kriminelle enn nordmenn, har økt med 7 prosentpoeng.

Den eldste *aldersgruppen* (67-79 år) er som før den mest skeptiske til innvandrere og innvandring, mens den yngste aldersgruppen (16-24 år) gjennomgående er minst skeptisk. F.eks. er 45 prosent av de yngste uenige i at innvandrere er mer kriminelle enn nordmenn, mens 22 prosent av de eldste er av denne oppfatning. Når det gjelder innvandrernes muligheter på arbeidsmarkedet, er de yngste imidlertid noe mindre liberale enn de middelaldrende. Dette kan skyldes at de unge har en mer usikker posisjon på arbeidsmarkedet enn eldre og mer etablerte. Samme funn er gjort i tidligere undersøkelser. Forskjellen i holdning mellom aldersgruppene avtar for øvrig når vi tar hensyn til at utdanningsnivået ikke er like høyt i alle aldersgrupper (ikke vist).

Jo høyere folks *utdanningsnivå* er, jo større er deres velvilje overfor innvandrere og innvandring. 83 prosent av de universitets- eller høgskoleutdannede er enige i at flyktninger og asylsøkere bør få opphold i minst samme omfang som i dag, mens bare 56 prosent av de grunnskoleutdannede er av samme oppfatning. Likeledes mener 62 prosent av de grunnskoleutdannede mot 32 prosent av de universitets- eller høgskoleutdannede at innvandrere har for lett tilgang til sosialhjelp. Endelig er bare 2 prosent av de universitetsutdannede uenige i at innvandrere og nordmenn bør ha samme muligheter på arbeidsmarkedet.

Holdningen til innvandrere og innvandring er marginalt mer velvillig i tettbygde enn i spredtbygde *bostedsstrøk*. F.eks. er 74 prosent av de bosatte i de største byene (over 100 000 innbyggere) enige i at flyktninger og asylsøkere bør få opphold i minst samme omfang som i dag, mot 66 prosent av de bosatte i spredtbygde. Likeledes er 38 prosent i de største byene og 26 prosent i spredtbygde strøk uenige i at innvandrere har for lett tilgang til sosialhjelp. I en multivariat modell blir effekten av bostedsstrøk ikke signifikant når vi tar hensyn til at utdanningsnivået er høyere i de største byene (ikke vist her).

Dataene viser også at holdningen til innvandrere og innvandring kan variere etter *landsdel*. Andelen som sier ja til mottak av flyktninger og asylsøkere i minst samme omfang som i dag, er størst på Vestlandet (80 prosent) og minst i Hedmark/Oppland og Agder/Rogaland (henholdsvis 63 og 64 prosent). Det er også relativt flere i Hedmark/Oppland og Agder/Rogaland enn i resten av landet som synes det er for lett for innvandrerne å få sosialhjelp. Andelen som ikke tror innvandrere er mer kriminelle enn nordmenn, er likeledes 9 prosentpoeng høyere i Nord-Norge enn i resten av landet. At befolkningen i Nord-Norge er mindre tilbøyelige til å tillegge innvandrerne mer kriminelle tilbøyeligheter enn nordmenn, er påvist i flere tidligere undersøkelser.

Politisk partipreferanse betyr likeledes mye for holdningen til innvandrere og innvandring. I rangeringen som følger, er det tatt hensyn til alle verdiene på holdningsskalaen. Datagrunnlaget for Rød Valgallianse er for spinkelt til at det lar seg benytte statistisk. Tilhengere av Sosialistisk Venstreparti og Venstre er de mest "innvandervennlige", mens tilhengere av Fremskrittspartiet utgjør motpolen. Tilhengerne av Kristelig Folkeparti ligger på tredje plass når det gjelder graden av "innvandervennlighet" unntatt i synet på innvandrernes rett til arbeid. Her blir partiet forbigått av Høyre. Arbeiderpartiets tilhengere kommer på fjerde plass på alle indikatorene. Senterpartiet ligger nærmest Fremskrittspartiet på alle spørsmål unntatt det som gjelder kriminalitet. Der befinner Høyres tilhengere seg nærmest Fremskrittspartiets.

På spørsmålet om "Norge bør gi opphold til flyktninger og asylsøkere i minst samme omfang som i dag" er rekkefølgen mellom partiene denne, rangert etter andelen som er enig i utsagnet (prosentandel i parentes): Sosialistisk Venstreparti (90), Venstre (85), Høyre (79), Kristelig Folkeparti (76), Arbeiderpartiet (76), Senterpartiet (75) og Fremskrittspartiet (38). Større spredning er det i reaksjonene på utsagnet "Innvandrere har for lett tilgang til sosialhjelp sammenliknet med nordmenn". Her er rekkefølgen mellom partiene denne, rangert etter andelen uenige: Sosialistisk Venstreparti (65), Venstre (59), Kristelig Folkeparti (39), Arbeiderpartiet (37), Høyre (26), Senterpartiet (24) og Fremskrittspartiet (12).

Litteratur

Arbeidsdirektoratet (1999): Månedstatistikk om arbeidsmarkedet, 05/99.

Blom, Svein (1993): Holdning til innvandrere og innvandringspolitikk - spørsmål i SSBs omnibus juni 1993. *Notater* 93/38, Statistisk sentralbyrå.

Blom, Svein (1994): Holdning til innvandrere og innvandringspolitikk. Spørsmål i SSBs omnibus i september 1994. *Notater* 94/27, Statistisk sentralbyrå.

Blom, Svein (1995): Holdning til innvandrere og innvandringspolitikk. Spørsmål i SSBs omnibus i mai/juni 1995. *Notater* 95/49, Statistisk sentralbyrå.

Blom, Svein (1996): Holdning til innvandrere og innvandringspolitikk. Spørsmål i SSBs omnibus i mai/juni 1996. *Notater* 96/49, Statistisk sentralbyrå.

Blom, Svein (1997): Holdning til innvandrere og innvandringspolitikk. Spørsmål i SSBs omnibus i mai/juni 1997. *Notater* 97/54, Statistisk sentralbyrå.

Blom, Svein (1998): Holdning til innvandrere og innvandringspolitikk. Spørsmål i SSBs omnibus i mai/juni 1998. *Notater* 98/55, Statistisk sentralbyrå.

Blom, Svein og Dag Ellingsen (1998): "Holdninger til innvandrere og innvandring: Økende toleranse i gode tider?" *Samfunnsspeilet* 6/98, Statistisk sentralbyrå, 34-39.

Espenshade, Thomas J. og Katherine Hempstead (1996): "Contemporary American Attitudes Toward U.S. Immigration," *International Migration Review*, 30 (2): 535-570.

Hustad, Arnt Even (1999): "Begår innvandrere mer kriminalitet enn andre?" *Samfunnsspeilet* 3/99, Statistisk sentralbyrå, 2-8.

Oslo politidistrikt (1999): Kriminalitetsutviklingen 1998. Rapport datert 20.1.1999, I.W/V.G.

Statistisk sentralbyrå (1997): *Statistisk årbok 1997*. NOS C 398.

Statistisk sentralbyrå (1998): Yngre kvinner fra Oslo med høy utdanning mest innvandrer-vennlig. *Ukens statistikk* 38/98.

Statistisk sentralbyrå (1999): *Statistisk årbok 1999*. NOS C 517.

Utlendingsdirektoratet (1997): *Årsmelding 1996*.

Utlendingsdirektoratet (1999a): Asylsøknader juni 1999. Offentlig statistikk.

Utlendingsdirektoratet (1999b): Statistikk fra UDI på Internett: Oppholdstillatelse i Norge (<http://www.udi.no/statistikk/oppholdstillatelse.html>)

De sist utgitte publikasjonene i serien Notater

- 99/34 E. Birkeland (red.): Forskjeller i levekår: Hefte 3: Bruk av velferdsordninger. 126s.
- 99/35 E. Birkeland (red.): Forskjeller i levekår: Hefte 4: Regionale forskjeller. 118s.
- 99/36 M. Stålnacke, J-A. Sigstad Lie og L. Solheim: En analyse av SSBs generelle utvalgsplan fra 1995 basert på næringsvise sysselsettingstall. 83s.
- 99/37 B.O. Lagerstrøm: Trivsels- og arbeidsmiljøundersøkelse blant intervjuere i Statistisk sentralbyrå. 155s.
- 99/38 K.J. Einarsen: Evalueringsrapport for pilotforsøket for FylkesKOSTRA-utdanning. 55s.
- 99/39 L. Rogstad: FoB2000: Adressesamsvar mellom folkeregister og adresseregister i GAB: – rapport fra Lysebu-seminar 8. og 9. desember 1998, – tiltaksplan for bedre adressesamsvar. 39s.
- 99/40 D. Roll-Hansen: Samordnet levekårsundersøkelse 1998 – tverrsnittsundersøkelsen: Dokumentasjonsrapport. 102s.
- 99/41 R. Johannessen: Kommunale gebyrer knyttet til bolig. Januar 1999. 30s.
- 99/42 M. Stålnacke, A.G. Hustoft og L. Solheim: Vurdering av kvalitet i statistikk: En oversettelse av notater fra Eurostat om kvalitetsrapportering. 77s.
- 99/43 E. Engelién, K. Myklebust, J.A. Paulsen og L. Rogstad: FoB2000: Stedfesting av bedrifter – forprosjekt. 40s.
- 99/44 I. Hauge, C. Hendriks, Ø. Hokstad og A.G. Hustoft: Standard for begreper og kjennermerker knyttet til familie- og husholdningsstatistikken. 37s.
- 99/45 E. Rønning: Omnibusundersøkelsene 1998: Dokumentasjonsrapport. 123s.
- 99/46 C. Torp: Situasjonsuttak fra Bedrifts- og foretaksregisteret. 33s.
- 99/47 T.N. Evensen: Utlendingers konsum i Norge: En vurdering av eksporttallene for reisetraffikk i nasjonalregnskapet på bakgrunn av statistikk som belyser forbruket til utenlandske turister i Norge. 28s.
- 99/48 H. Hartvedt (red.): Definisjonskatalog for grunnskoleopplæring for barn og voksne. 14s.
- 1999/49 K. Bjønnes og J. Johansen: FD - Trygd: Dokumentasjonsrapport. Attføringspenger, 1992-1997. 126s.
- 1999/50 E. Høydahl: FoB2000: Rapport fra seminar 4. juni 1999 om kommuneprodukter fra Folke- og bolig tellingen 2000. 32s.
- 1999/51 P.E. Tønjum: Teknisk dokumentasjon av beregningsopplegget for kvartalsvis nasjonalregnskap (KNR). 91s.
- 1999/52 F. Gundersen: Statistikk over etterforskede lovbrudd: Dokumentasjon. 46s.
- 1999/53 N. Arnesen og Ø. Skullerud: Statistikk over emballasjeavfall: Beregningsresultater for 1997. 36s.
- 1999/54 Ø. Kleven: Bruk av kreftundersøkelsen PSA blant menn i alderen 50 til 65 år. 19s.
- 1999/55 P.M. Holt og L. Wiker: Inntekts- og formuesundersøkelsen for aksjeselskaper 1996: Dokumentasjon. 30s.
- 1999/56 B.O. Lagerstrøm: Små og mellomstore bedrifters vurdering av kostnader ved lover og regelverk: Hovedresultater. 129s.
- 1999/57 L.H. Thingstad: Regnskapsstatistikk for varehandel 1996: Dokumentasjon av produksjonsrutiner. 36s.
- 1999/58 P.E. Tønjum: Teknisk dokumentasjon av det årlige realregnskapets FAME-databaser og rutiner. 53s.
- 1999/59 E.J. Fløttum: Konsumgrupperinger i offisiell statistikk. 103s.
- 1999/60 R. Johannessen: Kvalitetssikring av korttidsstatistikk. 26s.